

یک سال مبارزه برای سرنگونی رژیم شاه (بهمن 1356 تا بهمن 1357)

انقلاب اسلامی سال 1979 (1357) ایران پدیده‌ای شگفت‌انگیز، بزرگ و بسیار مهم بود؛ توازن قوا را در روابط بین‌الملل به هم زد، موجب بیداری اسلامی در جهان اسلام شد، نظام‌های حاکم و مرتجع منطقه را متزلزل کرد و آمریکائیان را به شدت تحقیر کرد و ایدئولوژی اتحاد جماهیر شوروی را به چالش کشید؛ قدرت‌مندترین حکومت منطقه را به سرعت ساقط کرد و ایران وابسته به بلوک غرب و عضو سنتو را به یک حکومت مستقل، انقلابی و مدعی تبدیل کرد. بسیاری از جامعه‌شناسان سیاسی در چرایی وقوع این انقلاب، نظریه‌پردازی‌های بسیاری کرده‌اند و یک بار دیگر بحث انقلاب و عوامل آن در محافل دانشگاهی و علمی جهان رونق گرفت و نظریاتی بر نظریه‌های سابق افزوده شد.

ما در این کتاب بر سر این نیستیم تا نظریه‌ای را ثابت و یا ردّ نماییم؛ چه معتقدیم حوادث، زمینه‌ها، عوامل، تمایزات، ویژگی‌ها و بسیاری از ابعاد انقلاب اسلامی توصیف نشده است تا بر مبنای واقعیت‌ها، داده‌ها و اطلاعات صحیح تحلیل و نظریه‌ساخته شود. امام‌خیمینی رهبر، ایدئولوگ، معلم و معمار انقلاب اسلامی، قبل از پیروزی انقلاب بر این مهم تأکید کردند و در پیامی که به مناسبت کشتار مردم مشهد و رفسنجان و جهرم در تاریخ 1357/5/5 صادر کردند، فرمودند:

«لازم است برای بیداری نسل‌های آینده و جلوگیری از غلط‌نویسی مغرضان، نویسندگان متعدد با دقت تمام به بررسی دقیق تاریخ این نهضت اسلامی بپردازند و قیام‌ها و تظاهرات مسلمین ایران را در شهرستان‌های مختلف با تاریخ و انگیزه‌ی آن ثبت نمایند تا مطالب اسلامی نهضت روحانیت، سرمشق جوامع و نسل‌های آینده شود. ما که هنوز در قید حیات هستیم و مسائل جاری ایران را که در پیش چشم همه‌ی ما به روشنی اتفا افتاده است دنبال می‌کنیم، فرصت‌طلبان و منفعت‌پیشگانی را می‌بینیم که با قلم و بیان بدون هراس از هرگونه رسوایی، مسائل دینی و نهضت اسلامی را برخلاف واقع جلوه‌می‌دهند... از این جهت روشن شدن مبارزات اصیل اسلامی در ایران از ابتدای انعقاد نطقه‌اش تاکنون و رویدادهایی که در آینده اتفا می‌افتد از مسائل مهمی است که باید نویسندگان و علمای متفکر و متعدد بدان بپردازند.»

با همه‌ی زحمانی که تاکنون در این باره کشیده شده است، در مقابل عظمت این انقلاب بسیار ناچیز است. کم‌کاری‌های انقلابیون در نگارش واقعیت‌ها و تحولات از یک طرف و تحریف دشمنان از طرف دیگر، نظریه‌پردازی را بر انقلاب اسلامی مشکل کرده‌است. افزون بر آن «نظریه‌پردازی که پدیده‌ی انقلاب را مورد مطالعه قرار داده‌اند بر سرمایه‌های آن دچار اختلاف نظر می‌باشند. به علاوه هنوز به نتایج عموماً پذیرفته شده‌ای درباره‌ی وقوع انقلابات دست نیافته‌اند.»

این موضوع را نیز انکار نمی‌کنیم که جستن یک عامل برای انقلاب و تسرّی آن به همه‌ی انقلاب‌ها و حکم واحدی را جاری کردن، تلاش بیهوده‌ای است که از آن نظریه‌ای به دست می‌آید که به شدت ابطال‌پذیر خواهد بود. چه عامل انقلاب را ساختاری بدانیم یا ارادی و علّت آن را اقتصادی بدانیم یا سیاسی یا فرهنگی، این عوامل در بسیاری از کشورها مکرراً اتفاق افتاده است، ولی محصول طبیعی آن انقلاب نبوده است. از این جهت بسیاری از دانشمندان معتقد به ناهمگونی انقلاب‌ها شده‌اند و تأکید کرده‌اند که

«در تاریخ هم‌چون هر جای دیگری هرگونه مقایسه نکوهیده است و انقلاب‌های بیشتر به خاطر تفاوت‌های ویژه‌اش قابل ملاحظه‌اند تا عناصر مشترکشان.»

به همین جهت خانم تدا اسکاچپول (Theda Skocpol) با این که از ساختارگرایان بود، با مطالعه‌ی انقلاب اسلامی یک باره نظرش تغییر کرد و در مقاله‌ای تحت عنوان «دولت تحصیل‌دار و اسلام شیعی در انقلاب ایران» بر نقش اراده، آگاهی، رهبری و اندیشه در انقلاب اسلامی تأکید کرد و نوشت: «اگر در دنیا تنها یک انقلاب موجود باشد که آگاهانه ساخته شده است آن انقلاب، انقلاب ایران است.»

با همه‌ی پیچیدگی‌های انقلاب اسلامی ایران، نقش سه عنصر بسیار مهم، برجسته و آشکار بود: ایدئولوژی اسلام شیعی، رهبری امام‌خیمینی و مردم مصمم. در کتاب «چهارده سال رقابت ایدئولوژیک شیعه در ایران 1343 - 1356» تا حدودی از ایدئولوژی انقلاب و چرایی مقبولیت آن بحث کردیم و در این کتاب به تشریح رهبری امام‌خیمینی و جانفشانی‌ها و جهاد مردم ایران می‌پردازیم که چگونه رهبری‌های خردمندانه‌ی امام‌خیمینی با اندیشه‌ی شیعی، مردم را به یک آگاهی خودباورانه رساند که از هرگونه اینثاری برای سرنگونی رژیم شاهنشاهی و برقراری جمهوری اسلامی دریغ نکردند. بخش اول کتاب به بحث‌های نظری در مورد رهبری‌های حضرت امام‌می‌پردازد و در بخش بعدی فداکاری‌های ملت ایران، سیر حوادث، وقایع و گسترش بحران را تبیین می‌کند و در بخش سوم سیر فروپاشی رژیم و سرانجام پیروزی انقلاب اسلامی را تشریح خواهد کرد و در تمام این مباحث نشان خواهیم داد که چگونه ملت با فداکاری، جهاد و شهادت و رهبری با تدبیر و با درایت مسیر حرکت تاریخ را به سوی پیروزی هدایت کرد.

یکی از ویژگی‌های این کتاب فراوانی جدول‌های حوادث است که جهت مقایسه و نشان دادن سیر حوادث تهیه شده‌است. این جدول‌ها بر مبنای اسناد ساواک مرکز اسناد انقلاب اسلامی، کتاب‌های دوم تا هیجدهم انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک و روزنامه‌های کیهان و اطلاعات به جز ایام اعتصاب تهیه و تدوین شده است. این جدول‌ها علاوه بر آسان کردن مقایسه‌ی ادوار انقلاب اسلامی، اشاره‌ای است به نقش شهرهای مختلف ایران در انقلاب. با این حال اعتراف می‌کنم این همه‌ی مبارزات مردم ایران نیست، بلکه گوشه‌هایی از جهاد مردم است که من به منابع آن دسترسی داشتم و یا ثبت شده بود.